

Morili so tudi po krvavi pomladi 1945

Novo knjigo je Jože Dežman napisal na osnovi gradiva komisije za popravilo krivic.

Knjigo z naslovom *Ni bilo lahko, a smo obstali in stojimo* in podnaslovom *Titoizem, poraz nasilja* je dr. Jože Dežman napisal na osnovi gradiva arhiva Komisije Vlade Republike Slovenije za izvajanje Zakona iz popravilo krivic. Njen član je od februarja 2005, zato problematiko komisije, popravilo krivic in revolucionarnega nasilja dobro pozna. Je avtor več knjig, razstav in drugih projektov, ki prikazujejo revolucionarno nasilje. Vodil je tudi zahteven projekt »odpiranja grobišča v rudniku Huda Jama«.

V knjigi v različnih vlogah nastopa skoraj deset tisoč oseb, več kot petsto usod iz časa komunističnega totalitarizma pa je ponazorjenih s pripovedmi. Knjiga je razdeljena na vrsto poglavij in podpoglavij, zato je pregledna in prijazna za bralca. Poglavjem je dal naslednje naslove: *Ven iz Hude jame, Koraki na poti, Obsodba totalitarizmov, Tranzicijska pravičnost, Oblast mori tudi po krvavi pomladi 1945, Policijska država, Železna zavesa, Usode in detabuiranje, Zaukazana molk in pozaba ne zdržita, travmatska bremena so dolgoročna, Milena Hohnjec, roj. Pšeničnik, in Pavel Niko Žakelj.*

NESKONČNE ŽRTVE

Komisija za popravilo krivic je naredila veliko delo. Samo do marca 2012 je prejela vloge 31.202 upravičencev oz. žrtev komunističnega nasilja. Od tega je priznala status svojca po vojni umorjene osebe ali svojca žrtve povojnega »protipravnega odvzema« 17.666 osebam,

SKUPINE LJUDI IN OBLIKE NASILJA SO ŠTEVILNE.

status bivšega političnega zapornika 15.307 osebam; 1.771 osebam je priznala kar dva statusa, to je sorodnika žrtve in bivšega političnega zapornika.

Dežman navaja številne podatke o nasilju komunistične revolucije. Po končani vojni, od maja 1945 do januarja 1946, so komunisti umorili 15.100 Slovencev. Na osnovi registra pripornikov med letoma 1945 in 1949 so v tem

času zaprli 52.190 Slovencev. Prvi val beguncev oz. emigracije je zajel 20.000 ljudi, do leta 1964 pa se je na Zahod umaknilo 40.000 ljudi. Več kot 30.000 jih je bilo pri tem ujetih. Režim je izgnal 16.000 pripadnikov nemške manjšine, emigriralo je 27.000 pripadnikov italijanske manjšine. Uničili so podjetnike in večje kmete.

Skupine ljudi in oblike nasilja so številne, avtor je skozi krajsa in daljša pričevanja prikazal mnoge. Čeprav je bilo največ nasilja v prvem desetletju po vojni, ga je bilo veliko tudi kasneje, vse do leta 1990 oz. demokratizacije Slovenije. Podrobneje je prikazal udbovski proces proti Vinku Teliču v 80. letih. Telič je bil med vojno domobranec iz Loške doline, po vojni pa je živel na avstrijskem Koroškem. Obiskoval je domovino, pri tem pa so ga oktobra 1981 »prijeli« (ugrabili) na Ljubelju. Po obsežnih »pripravah« so ga čez eno leto »obsodili« na 15 let zapore. Med pripravami na proces je Udba zbrala kar 155 »prič«, vendar so bile njihove izjave skrajno dvomljive. Zaslišali so zelo veliko ljudi iz Loške doline in z območja Cerknice. S tem je Udba zastrašila velik del Notranjske, to pa je bilo tudi njen glavni namen s primerom Telič. Mnogi so bili hudo zastrašeni, uničevali so gradivo, ki bi jih lahko kakor koli obremenilo, nekdanji domobranec, ki je preživel povojne pomore, je naredil samomor.

Ker je imel Telič avstrijsko državljanstvo, je predvsem iz Avstrije prihajalo veliko zahtev, naj ga izpustijo, saj je bilo očitno, da so ga »obsodili« na stalinističnem procesu. Izpustili so ga šele 22. decembra 1988, na predvečer padca komunističnega režima.

PŠENIČNIK IN ŽAKELJ

V zadnjem delu knjige je objavil daljši zgodbi, ki sta ju napisala hčerka in sin med vojno in po vojni umorjenega očeta. Milena Hohnjec je bila hči Miloša Pšeničnika, celjskega trgovca, ki so ga 4. januarja 1946 komunisti na montiranem procesu »obsodili« na smrt in ustrelili, skupaj z drugim celjskim tr-

govcem Francem Dobovičnikom. Kot v večini komunističnih zločinov je šlo za ropanje premoženja; obema so zaplenili premoženje. Podrobno je opisala šestdeset let dolgo pot zbiranja podatkov ter po demokratizaciji Slovenije rehabilitacije umorjenega očeta z denacionalizacijo in popravilo krivic.

Drugo zgodbo je napisal Pavel Niko Žakelj iz Postojne. Njegov oče Pavle Žakelj - Nino je bil pomočnik intendanta 30. divizije. Ker je očitno stopil na žulj t. i. komandi mesta Senožeče, ki jo je vodil politkomisar Ante Cernica, ga je ta oklevetal z izmišljenimi obtožbami. Partizani so Žaklja aretirali 28. oktobra 1944 na domu v Hruševju pri Postojni in ga preko Predmeje odgnali v Gorenjo Trebušo, kjer je bil sedež Ozne za Primorsko. Tam so ga umorili. Sin je opisal večdesetletno iskanje resnice o očetu, prav tako iskanje očetovega groba. Dolgo je nosil rože na en »grob« na Predmeji, vendar je na koncu spoznal, da so očeta verjetno ubili in zakopali drugje, v Gorenji Trebuši. Zgodbi sta dragoceni, saj razkrivata, kaj vse je povzročil umor enega človeka. Ostale so mnoge stigme na sorodnikih in dolgotrajno prizadevanje za resnico in pravico. ■

IVO ŽAJDELA